

ELEONORA PAVIŠIĆ

Svaki čovjek je pomalo odgovoran za vrijeme u kojem živi, i za ono što u tom vremenu učini ili ne učini. Kada se čovjek odluči da u svojem vremenu nešto stvori i ostavi iza sebe, onda je sasvim svejedno da li počne ranije ili kasnije.

Eleonora Pavišić je počela kasno objavljivati svoje pripovjetke što ne znači da je i kasno počela pisati. Prva pripovijetka "Mačka" pojavila se u sarajevskom "Životu" 1964. godine. Na konkursu "Oslobođenja" 1965. godine njezino "Bračno putovanje" našlo se među otkupljenim pričama. Pored ovih, objavila je još šest kratkih priča u listovima i časopisima koji izlaze u Sarajevu.

Njezina pripovijetka je ženska (što bi možda bila mana da ona nije žena) i kratka. Moglo bi se čak reći, veoma kratka. Ona je plod trenutačno spoznaje nekog fenomena, koji već dugo traje. Autor uobličuje refleksiju okvirnom radnjom, te je sadržaj same pripovijetke od sekundarnog značaja u njezinom pripovijedanju. Intelektualne preokupacije i živотно iskustvo doživljava sviješta žene su polka njenih tekstova koji su dali u direktnoj ili alegoričnoj formi.

Duško TRIFUNOVIĆ

RASKRŠĆE

Braci

Kako sada, stojeći razapeta na ovom čudnom raskršću, da posegnem u prošlost. Odakle, ovako umorna i uplašena, da smognem za to snagu. Pa ipak, ničega nemam osim te prošlosti i ova četiri čavla u meni, duboko zabodena, koja me stalno bole i podsjećaju da su tu, uvijek prisutna, i da ih ne mogu izvaditi, jer su srasli s mojim mesom. Dok ne umrem, ne mogu. Razapeta sam gore nego On. Njega su proboli sa tri čavla, a ja stojim raskršćena i nezavreno pogledam na sve strane, na sve putove, koji vode sa ovog raskršća. Samo ne gledam na onaj kojim sam došla. Njega previše poznajem, njega jedino poznajem.

Gledam na put koji je najbliži mojim ranjavim nogama. Sasvim je crn i ovako, odavde, sa ovog raskršća, čini mi se i da nije suviše dug. On sasvim sigurno vodi u smrt. Bojim se tog puta, a on me snažno privlači. Kao magnet. Moja se glava trza, i moje mu se oči otimaju. Međutim, dovde, mnogo sam puta mislila na smrt i još više puta željela da ubrzam njezin dolazak. Neka dođe sad odmah taj susret da saznam sve. Iza toga neću nikada više ništa znati. Spavala sam sa mišlju o smrti, hodala s njom ulicama, radila s njome, pa čak i pjevala. U tome predstojećem susretu, kojeg sam mogla da izazovem kad god sam htjela, ja sam se samo plašila boli. I zato sam mislila često na način smrti. Umirala sam na bezbroj raznih načina. Prebrojavala sam pilule za spavanje, ukočeno držala volan automobila, stajala bez ravnoteže na rubu ceste pred tramvajskom prugom. Svakome je dano da može umrijeti na način koji odabere, kad već nije mogao tako da živi. Znala sam to, ali način nisam iznalazila. Možda ipak zbog straha od smrti, a možda i nema načina umiranja bez boli. I tako sam ostala. Dovde.

Gledam na ovaj susjedni put, dug ravan i siv. Mogla bih možda njime. Najbolje bi bilo. Najsigurnije. Ostala bih živa. Da li? Tako je dug i jednoličan, da sam se i njega uplašila. Čini mi se da bi hod njime znao samo jedno polagano umiranje. Svaki dan isti, kao svi dani već dugo godina unazad. Svi jednako blijedi. Kao beluci, Dani, u kojima osim rada nema ničega više. Ni radosti, ni užitka, ni tople riječi, ni ruke. Pa čak ni prava na to sve. Zar smo nas dvoje zaista sve tako uništili oko nas i u nama. Upustošili poput zlog vjetra. A možda smo bili satkani od slabe građe. Vjerojatno. Ima ih kojima vjetrovi ne naškode. Bar se čini. Ovaj put znao bi suviše muke, za premlao. Za gotovo ništa. Onda je ipak bolji ovaj prvi. Crni. Bar je kraći. Jako privlačni. Bojim se.

Opet okrećem glavu u trzajima, tražeći još koji put. Znam da postoji. Sa ovog raskršća, u ovom trenutku, sve je moguće. Sve je u našim rukama. Kako god odaberemo. Da, postoji još jedan put. Vidim ga vrlo dobro. Nemoguće je ne vidjeti ga. Previše bliješti. Sjajan je, kao da je posut svjetlucavim srebrnastim šljunkom. Možda je i lijep. Sigurno je bezbrižan. Lišen je svih briga i nemaština. Jako svjetluca. Bole me moje istrošene i umorne oči. Sta ću ako krenem i ne izdržim. Osljepim na pola puta. Možda bih još to i mogla reskirati, ali ima nešto daleko teže. Na početku njegovom stoji putar, i naplaćuje veliku cijenu za prolaz. A ja više ništa nemam. Sasvim sam siromašna. Znam da bi mogla putarinu da platim svojim tijelom, kao što sam gotovo sve plaćala njime u prošlosti. Međutim, ono se od silnih naplata toliko istrošilo da zaista više ne predstavlja vrijednost. Ne bih ni žalila, da sam dovde rodila bar jedno od svoje željene djece. A toliko mi ih je bilo dato. Ni broja im ne znam. Svijest o svojoj moći produžetka života uvijek sam uništavala na jednom olinjalom ginekološkom stolu, s kojeg sam ustajala, olinjala i ja. Moja fizička bol bila je

rezultat jedne druge boli. Dublje. Jer otkuda inače tih hiljadu igala koje se zabadaju pod oči, kad oči nemaju nikakve fizičke veze sa utrobom. Nakon nekog vremena zaboravljala sam na bol. Samo svoju šutnju u tim trenucima nisam nikada zaboravila. Grobnu šutnju. Kao na sahrani. Iza toga uvijek sam zatumljavala, zadnjom snagom, osjećaj povraćanja. Da ne povratim dušu. Jer je jedino ona u meni ostala. Bez nje ne bih stigla ni do ovog raskršća.

Kad bi putar ipak bio zadovoljan mojim izmučenim tijelom, ja ne bih više imala snage za davanje. Ne mogu više. Toliko je bilo toga, zlog i prijavog, da više ne osjećam ničije ruke, ničiji dah. Na misao o dodiru, ostao mi je samo osjećaj gađenja. Kad bih se suspregla i kad bih se prisilila! Eto, samo još jednom. Možda bih i mogla. Putar me gleda. Gladno. Proždrljivo. I neće da vidi tugu u mojim očima, ni krvave mrlje od čavala na udovima. Ne, njega ne zanimaju ni oči, ni udovi. Pri dodiru udovi se razmiču, a oči zatvaraju. Sta ga briga. Da, možda bih i mogla, kada bih bila sigurna u svoje oči. Sigurna da će se isplatiti, da na polovici neću oslijepiti. Ovako ne. Ne mogu tim svjetlucavim putem. Suviše je kasno za mene. Svakako. Znači opet treba da se okrenem prvome. Prokletu crnilo. Zar mi zaista samo ono ostaje. A bojim se. Ne poznam smrt. Ništa o njoj ne znam. Sta zapravo znam?

Eto, opet sam na istoj tački. Znam samo put kojim sam došla. Poznajem jedino svoju prošlost, kao duboki presušeni bunar u starom dvorištu, iz kojeg sam godinama crpla svježu i hladnu vodu. Kada je presušio, u njega sam bacila sve svoje, u vremenu stečeno, blago i nisam ga dirala. Trava i mahovina rastu po njemu. Nadvirim se katkada, ali vedro više nemam zbog čega da bacam. Vedro se ne baca u presušeni bunar. To može da učini samo ludak. Sta bi bilo da ga ipak bacim. Ako me neko vidi, smijaće mi se. Misliće stvarno da sam poludela od boli: zbog ova četiri čavla u meni. Da sam poludela od žeđi: zbog presušenog bunara. Kad čovjek nema sadašnjosti ipak je dobro da ima prošlost. Treba da smirim drhtanje mojih ruku. Treba da skupim svoju snagu i da ipak zabavim uže sa vedrom u taj tamni i duboki bunar. Možda se za njega nešto zakači. Nešto što bi mi moglo pomoći na ovom raskršću, da ne moram neminovno krenuti ovim kratkim i crnim putem, kojeg se tako bojim. Možda. Bojim se opet. Bojim se da će u vedro poskakat žabe sa dna bunara. Ogromne, velike, ljigave i krastave. I kad vedro izvučem, naslonim ga umorna na ogradu bunara, one će mi, čini mi se zbog moje prljavštine, poskakat po rukama, licu, ramenima, i ja ću vrištati od gađenja, i suludo potrčati u bilo kojem smjeru sa ovim raskršćem. I tada više neću biti u mogućnosti da bilo što sama odlučim, odaberem. Možda bi tako bilo i najbolje. Kad čovjek više nije u stanju da odluči, onda neka ga nešto natjera bilo kuda. Bilo šta.

Ne mogu više ostati ovako razapeta na ovom raskršću. Vjetrovi pušu, hladno mi je. Izgledam kao strašilo, koje nikome ne treba na ovom mjestu, jer tu nema ni polja, ni usjeva, i strašilo za ptice je sasvim nepotrebno. Tu samo huče vjetrovi koji me se ne plaše, nego me pomjeraju sa mjesta u želji da me bace na bilo koju stranu. Vjetrovima je to svejedno. Što god ponesu, negdje se prospe i nič. Dobro, kao i zlo. Vjetrovi su prebrzi, i nemaju vremena da o tome misle. Moraju napred.

Ovo je mjesto puno razapetih. Jače ili manje. Sve vrvi njima. Ludaci, cinici, geniji, psovači, ljubavnici, koljači, heroji i smetenjaci. Ranjeni i neranjivi. Njihovi uzdasi zamiru u huku vjetrova. Kada bi znali da ovdje nisu sami, prošao bi ih ovaj strah. Pružili bi ruku nasumce, za nekim, i tako bi udruženi jad postao veći, ali lakši. Ma kojim putem krenuli, u dvoje bi bilo lakše, jer obično nismo svi umorni u isto vrijeme. Međutim, ovo je mjesto prokletno. Na njemu su ljudi nevidljivi. Ne vide jedan drugoga. Ne osjećaju. Nema pomoći.

I tako mi ostaje jedino da zabacim vedro. Što prije. Drhtavim rukama, sijede kose, zauvijek nestalim nadama, tugom u očima i ogromnim strahom u srcu. Jer, svak je na ovom raskršću prokletu sam.